

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ**

**ОТБАСЫ МЕН ҚАУМДАСТЫҚТЫ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНЕ ТАРТУ
БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫСТАР**

Астана 2025

*Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Балаларды ерте дамыту институты базасында әзірленген*

Отбасы мен қаумдастықты білім беру процесіне тарту бойынша әдістемелік ұсыныстар: Әдістемелік ұсынымдар. – Астана, 2025. – 21 бет.

Әдістемелік ұсынымдарда ата-аналармен серіктестік құру стратегиялары, ата-әжелерді, көршілерді тарту мысалдары; «Отбасы күндері» форматтары, бірлескен кездесулер, мастер-класстар, Мәдени іс-шаралар; қоғамдастықта баланың тиесілігін нығайту және қолдау идеясына негізделген.

Бұл әдістемелік ұсынымдар «Беске дейін үлгер» бағдарламасы негізінде әзірленген және мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтарына арналған.

Әдістемелік ұсынымдар ҚР ОАМ Балаларды ерте дамыту институтының Ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып, ұсынылған (2025 жылғы 27 мамырдағы № 6 хаттама).

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тарту тәрбиелеу процесін жнзеге асыруда қажетті іс-әрекет болып табылады.

Қазіргі кезеңде тәрбиеленушілердің отбасыларымен өзара іс-қимылға, ынтымақтастыққа, оларды мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиелеу-білім беру процесіне тартуға ерекше мән берілуде.

Көптеген жылдар бойы мектепке дейінгі ұйымдардың отбасымен өзара қарым-қатынасына, ата-аналарды тәрбиелеу-білім беру процесіне тартуға аса назар аударылмады, балаларды тәрбиелеу және оқыту, дамыту бойынша барлық мәселелерді мектепке дейінгі ұйымдардың өздері шешті. Осы қағида мектепке дейінгі білім беру саласындағы реформа арқылы өзгерді. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында [1], Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделінде [2] қажетті өзгерістер бағыты айқындалды.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту бойынша ата-аналармен ынтымақтастық нысандары кеңейді, мемлекет пен қоғам тарапынан отбасына деген қарым-қатынас, өзара іс-қимылдың мазмұны мен нысаны өзгерді, әртнрлі терминдер қолданылды.

Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделінде «баланы толыққанды дамыту» ұғымына – «....қимыл белсенділігіне жағдай жасау, пайдалы және құнарлы тамақтандыру, достық қарым-қатынас орнату және дамытушы ортаны ұйымдастыру арқылы қамтамасыз етілетін баланың физикалық, психологиялық, әлеуметтік, эмоционалдық денсаулығы мен қауіпсіздігі» деген тнсінік беріледі [2, 2-б].

Мектепке дейінгі ұйым бұл алғашқы әлеуметтік институт болып табылады, ата-аналардың байланыс орнататын, педагогикалық ағарту мен білімі басталатын алғашқы тәрбиелеу-білім беру ұйымы.

Бұл тұрғыда ата - аналарды және жақын қоршаған ортаны белсенді тарту арқылы туғаннан бес жасқа дейінгі балалардың жан-жақты дамуын қолдауға бағытталған «Беске дейін үлгер» халықаралық бағдарламасы (бұдан әрі-Бағдарлама) айрықша болып табылады. Бағдарлама отбасы мен білім беру ұйымдары арасындағы серіктестіктің маңыздылығын көрсетеді және ата-аналарға тәрбиенің белсенді қатысушылары болуға көмектесетін ғылыми негізделген тәсілдерді ұсынады. Іске асыру елдерінде «Беске дейін үлгер» педагогтар мен ата-аналардың сенім, тарту және ашық диалогқа негізделген бірлескен күш-жігері балалар үшін қолайлы даму ортасын қалыптастыруға қалай ықпал ететіні туралы табысты мысалдар көрсетеді.

Әдістемелік ұсынымдарда отбасының балабақшамен өзара іс-қимыл тәжірибесі қарастырылады.

Бұл материал мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тарту бойынша мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтері үшін әдістемелік құрал және ұсынымдар болып табылады.

КІРІСПЕ

Қазіргі қоғамда мектепке дейінгі білім беру ұйымы мен отбасының өздеріне тән ерекше қызметтері мен өз орны бар. Алғашқы педагогтер атааналар болып табылады. Олар балалық шақта баланың жеке басының адамгершілік, физикалық және зияткерлік дамуының негізін құруы тиіс. Мектеп жасына дейінгі баланың толыққанды, жеке дамуы үшін ересектермен бірігіп бірлескен іс-әрекет қажет, ол тек отбасының баланың білім алуына қатысқанда ғана мүмкін болады. Отбасы осы қызметте белгілі бір орны бар тәрбиелеу – білім беру іс-әрекетіне жеке-тұлғалық қатысы бар субъектіге айналады.

Педагогтер мен ата-аналар ынтымақтастығының негізгі тәсілдерінің бірі бірлескен іс-әрекетті ұйымдастыру, оны жүзеге асыру кезінде ата-аналар мектепке дейінгі ұйымның қызметіне қатысады және тәрбиелеу- білім беру процесінің белсенді қатысушы бола алады.

Субъектілердің өзара іс-әрекеті табысқа қол жеткізудің белгісі болып табылады, ол мақсаттардың сәйкестігімен, өзара іс-қимылға қатысушылар арасында рөлдер мен қызметтердің бөлінуімен сипатталады [3].

Мектепке дейінгі білім беру ұйымының басшылығы мен педагогикалық ұжымы мектепке дейінгі білім беру ұйымдары мен отбасының өзара іс-қимылының бастамашысы болуы тиіс, ол үшін «педагог – бала – ата-ана» жүйесінде қарым-қатынас жүйесін құру үшін психологиялық-педагогикалық технологияларды меңгеру қажет [4].

«Мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тарту» әдістемелік ұсынымдарының өзектілігі : «Тәрбиелеу мен дамыту ерте балалық шақтан басталады, бұл ғылыми тұжырымдармен дәлелденген. Балаларды тәрбиелеуде отбасындағы жайлы жағдай, ата-аналардың моральдық қасиеттері зор маңызға ие. Сондықтан балаларды дамыту мен тәрбиелеу үшін отбасы мен мектепке дейінгі ұйымның күш-жігерін біріктіру қажет»-деген тұжырымдармен айқындалған [2,7].

Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты ата-аналардың баланың даму процесіне тарту мен қызығушылығын арттыру бойынша педагогтерге әдістемелік көмек көрсету.

Міндеттері: мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тарту бойынша негізгі тәсілдерді ашу; балабақшалардың тәрбиелеу -білім беру процесіне ата-аналардың қатысу мүмкіндіктерін айқындау; мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиелеу -білім беру процесіне ата-аналарды тарту бағыттары мен нысандарын сипаттау болып табылады.

Жұмыстың мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тарту бағыты мектепке дейінгі білім беру ұйымы ұжымы тарапынан ерекше дайындықты, сондай-ақ ата-аналардың балаларымен бірге педагогтерден үйренуге, педагогтермен бірге балаларын үйретуге деген ұмтылысын талап етеді.

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ ПЕДАГОГТЕРІНІҢ ОТБАСЫМЕН ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ

Ата-аналармен жұмысты әртүрлі нысандар арқылы іске асыру ұсынылады. Тәрбиеленушілердің ата – аналарымен (заңды өкілдерімен) қарым-қатынастың дәстүрлі және дәстүрлі емес нысандары бар, олардың міндеті - ата-аналарды педагогикалық біліммен байыту болып табылады. Дәстүрлі нысандар ұжымдық, жеке және көрнекі-ақпараттық болып бөлінеді.

Ұжымдық нысандарға топтық ата-аналар жиналыстары, конференциялар, «Дөңгелек үстелдер», тренингтер және т.б. кіреді. Ата-аналардың қалауларын ескере отырып, күн тәртібі әртүрлі құрылуы мүмкін. Мысалы, ұсынылатын тақырыптар: «Сіз балаңызды жақсы білесіз бе», «Балаларды тыңдай білуге үйрету» «Педагогикалық ықпал ету әдістері» және т.б. Дәстүрлі түрде күн тәртібі баяндама оқуды қамтиды, бірақ одан бас тартып, ата-аналарды белсендіру әдістерін қолдана отырып диалог жүргізген абзал. Педагогтер атааналармен жұмысты тек ойын-сауық ретінде өткізбеуі тиіс: кейбіреулері атааналармен шәй ішу, ойындар өткізу керек деп санайды. Бұл жағдайда педагогикалық мазмұн мәнін жояды. Жұмыстың әртүрлі нысандарын біріктірген жөн, мысалы, ойын-сауық шараларын өткізгеннен кейін ата-аналармен әңгімелесуге және жиналыстар ұйымдастыруға болады, олардың барысында балаларды тәрбиелеу мәселелерін талқылау ұсынылады.

Жеке нысандарға ата-аналармен әңгімелесу жатады, бұл отбасымен байланыс орнатудың қолжетімді нысандарының бірі. Әңгімелесу жеке нысан ретінде болуы және басқа нысандармен бірге қолданылуы мүмкін, мысалы, оны жиналысқа қосуға болады. Әңгімелесудің мақсаты – белгілі бір мәселе бойынша пікір алмасу; оның ерекшелігі-тәрбиеші мен ата-ананың белсенді қатысуы. Әңгімелесуге қажеттілік ата-аналар мен тәрбиешінің бастамасымен туындауы мүмкін. Педагог ата-аналарға қандай сұрақтар қоятынын ойластырады, тақырыпты хабарлайды және оларға өздері жауап алғысы келетін сұрақтар дайындауды айтады. Әңгімелесу нәтижесінде ата-аналар мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту мәселелері бойынша ақпарат алуы тиіс.

Жеке топты көрнекі-ақпараттық әдістер құрайды. Олар арқылы ата-аналарды балаларды тәрбиелеу жағдайларымен, міндеттерімен, мазмұнымен және әдістерімен таныстырады, балабақшаның рөлі туралы үстіртін пайымдауды еңсеруге ықпал етеді, отбасына практикалық көмек көрсетеді. Оларға: балалармен әңгімелесуді аудиоға, балалар әрекетінің түрлерін, режимдік сәттерді ұйымдастырудың бейнефрагменттерін жазып алу; фотосуреттер, балалар жұмыстарының көрмелері, стендтер, жылжымалы папкалар жатады.

Мектепке дейінгі ұйымда ата-аналармен жұмысты іске асыру үшін ата-аналар жиналыстарының жаңа форматтарын пайдалануға болады: тренингтер, проблема бойынша пікірталастар, семинарлар, «ауызша журналдар», «игі істер күндері», педагогикалық қонақ бөлмелері, сұрақ-жауап кештері, «токшоу», «Отбасы күні», конференциялар,

ұйымдастырылған іс-әрекеттер мен режимдік сәттердің бейнежазбаларын қарау, содан кейін талқылау және басқа да дәстүрлі емес қарым-қатынас нысандары ұсынылады. Олар ата-аналармен бейресми байланыс орнатуға, олардың назарын мектепке дейінгі ұйымға аударуға бағытталған болуы тиіс, ата-аналар өз баласын жақсы білуі керек, оны басқа, өзі үшін таныс емес жағынан көруі тиіс, педагогтермен өзара қарымқатынаста болуы қажет.

Балабақшадағы Отбасы күнінің форматы келесі әрекеттерді қамтуы мүмкін:

Алдын ала жұмыс. Ата-аналарды алдағы жұмыстармен таныстыру, коллаж немесе фотокөрме жасау үшін отбасылық фотосуреттерді әкелуді сұрау. Балалармен отбасылық фотоальбомды көруге ұсыныс.

Тақырыптық күн шеңберіндегі іс-шаралар:

- дидактикалық ойындар («мен бес есімді білемін», «Біз не істеп жатырмыз?», «Олар кімнің балалары?», «Өз туыстарына мейірімді сөздерді кім көбірек атайды»);

- отбасы туралы жұмбақтар;

- ашық ойын («жеті ұл», «анасы (әкесі, әпкесі, ағасы, атасы, әжесі) ах деп аталатын адам секіреді»);

- «отбасы» саусақ гимнастикасы;

- балаларға өз таңдауы бойынша көркем әдебиет оқу;

- «біздің тату отбасымыз» коллажын жасау;

- рөлдік ойындар («анамның көмекшісі», «анасы мен қызы», «туған күн»);

- балалар мен ата-аналар викторинасы;

- туыстарына ашық хаттар жасау.

Балабақшадағы Отбасы күнінің мақсаты - балаларда отбасы туралы идеяларды, құрметпен қарауды және өздеріне тиесілі болу сезімін қалыптастыру.

Мектеп жасына дейінгі ересек балалардың ата-аналары үшін белсенді етудің интерактивті әдістерін қолдану, сұхбаттасу, талқыланатын проблеманы рейтингтік бағалау, әрқилы бірнеше көзқарасты талқылау ұсынылады

<https://youtu.be/LidRFUGE5AU>

<https://youtu.be/E4XUD02fBdc>

Сондай-ақ, ата-аналарды мектепке дейінгі ұйымның тәрбиелеу-білім беру процесіне тарту үшін «Аналар мектебі», «Әкелер мектебі», «Әжелер мектебі» жұмысын ұйымдастыруға болады

<https://youtu.be/mV1F3eetSpA>

<https://youtu.be/8hJbZ0pIhCE>

<https://youtu.be/S-EAD-wDgbg>

Мектепке ұйымның педагогтеріне тәрбиелеу-білім беру процесіне атааналарды тарту бойынша ұсынымдар:

- 1) ұйымдастырылған іс-әрекеттің әртүрлі кезеңдерінде ата-аналармен өзара әрекетті ұйымдастыру;

- 2) тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды бақылаушыдан ұйымдастырушыға және жүргізушіге дейін біртіндеп тарту ұсынылады;

3) педагогтер ата-аналарға мектеп жасына дейінгі балалармен ынтымақтастықтың педагогикалық тәсілдерін меңгеруге көмектесу қажет;

4) өзара әрекет нысандары әр түрлі болуы мүмкін, ең бастысы-ата-аналар балаларды тәрбиелеу мен оқытуда өздерін ешкім алмастыра алмайтынын сезінуі;

5) педагогтер өзара әрекет нысандарын таңдау кезінде тәрбиеленушілердің ата-аналарының таланттарын барынша пайдалануы қажет.

АТА-АНАЛАРҒА ҚОҒАМДА БАЛАНЫ ҚОЛДАУҒА АРНАЛҒАН ҰСЫНЫСТАР

Баланы қоғамда қолдау келесі аспектілерді қамтуы мүмкін:

- әлеуметтік дағдыларды дамыту. Балаңызға эмпатия мен әртүрлі көзқарастарды түсіну қабілетін дамытуға көмектесіңіз. Оны өзін басқа адамның орнына қоюды және оның әрекеттері басқаларға қалай әсер ететіні туралы ойлануды ұсыну;

- құрдастарының қысымын жеңу. Балаңызға мейірімді достық қарым-қатынас орнатуда және қысымды жеңуде қолдау көрсетіңіз. Оның өзіне деген сенімділігін арттырыңыз, тәуелсіз шешім қабылдауға мүмкіндік беріңіз;

- үйірмелерге, спорттық командаларға немесе қоғамдық ұйымдарға қатысу. Балаңызға қызығушылықтары ұқсас басқа балалармен сөйлесе алатын осындай бірлестіктерге қосылуға көмектесіңіз;

- ашық байланыс. Балаңызбен оның эмоциялары мен жанашырлығын талқылаңыз. Сұрақтар қойыңыз: «Сен өзіңізді қалай сезінесіз? Көңіл-күйі қалай?», «Сені не мазалайды?». Өз пікіріңізді тындауға мәжбүрlemeу, бірақ қиын жағдайлардан шығудың жолын табуға көмектесіңіз;

- балаңызға дәстүрлі әңгіме, аңыз (мысалы, «Үш әпке») немесе қазақ ақын-жазушылардың шығармаларын (мысалы, Қадір Мырза Әли) айтып беріңіз. Балаңыз сізбен бірге осы әңгімеге қатысып жатқанын елестетсін!;

- балаңызбен кезектесіп әңгіме құраңыз. Кейіпкерді (мысалы, «Алдар Көсе»), адамды (мысалы, апай) немесе жерді (мысалы, «Барсакелмес») сипаттаудан бастаңыз. Балаңыздан «Ары қарай не болады?» деп сұраңыз;

- балаңызға отбасыңыз туралы әңгіме айтып берсін деңіз. Ол әңгімесіне өзі білетін адамдарды да (мысалы, достарын, туыстарын), ертегі кейіпкерлерін де (мысалы, «Қаңбақ шал») қосуына болады.

Балаңыз қайда, кіммен бірге тұратынын және жақын адамдары (мысалы, ата-әжесі) қайдан шыққанын біліп жүрсе, сол оның жеке тұлғасының қалыптасуына әсер етеді. Аңыз-ертегілер мен дәстүрлі әңгіме тыңдағанда, баланың отбасымен, туған жерімен, қоғаммен және өз мәдениетімен байланысы нығая түседі.

Балаңызға отбасы, ағайын-туыс, дін және ауыл-аймақ туралы әңгіме айтып берсеңіз, оның қиялы дами түседі. Ол өзінің шыққан тегі туралы ойлана отырып, әулеті туралы жаңа әңгімелер ойлап шығарады.

Бірге ертегі-әңгіме айту – балаңызбен араңыздағы байланысты нығайтудың ерекше жолы. Бала әңгіме айтып отырғанда оның не ойлайтыны, нені уайымдайтыны немесе неге қуанатыны білініп тұрады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі қоғамның талабына сәйкес мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының білім беру процесіне ата-аналарды тарту бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірлеу құндылық бағдарлары мен адамгершілік мұраттарының өзгеруіне байланысты. Бұл педагог - бала -ата-ана сияқты салаға да әсер етті.

Мектепке дейінгі ұйымдардың ата-аналармен өзара ынтымақтастығы, ата-аналарды білім беру процесіне белсенді түрде тарту маңызды, себебі көптеген мамандар жеке тұлғаны дамытуда және қоршаған ортамен үйлесімді өзара ісқимылды қалыптастыруда мектепке дейінгі жас ең қолайлы деп санайды.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тарту бойынша әдістемелік ұсынымдар педагогтер мен ата-аналардың балабақшаның ата-аналармен өзара іс-қимыл нысандарына, педагогтердің, тәрбиеленушілердің және олардың ата-аналарының бірлескен ісәрекеті мен қарым-қатынасын ұйымдастыру тәсілдеріне назар аударуға арналған.

Мектепке дейінгі ұйымның тәрбиелеу- білім беру процесіне ата-аналарды тарту балаларды, педагогтерді ата-аналарды және бір командаға біріктіруге, олардың арасында сенімді қарым-қатынас орнатуға, мейрімділікке, жанашырлыққа, бір-біріне көмектесуге тәрбиелейді.

Бұл әдістемелік ұсынымдар педагогтерге ата-аналардың баланың даму процесіне қызығушылығын арттыруға және мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу-білім беру процесіне ата-аналарды тартудың негізгі тәсілдерін ашуға, ата-аналардың тәрбиелеу-білім беру процесіне қатысу мүмкіндіктері мен түрлерін айқындау бойынша әдістемелік көмек көрсетуге арналған.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиелеу - білім беру процесіне ата-аналарды тарту балаларды тәрбиелеу және дамыту бойынша бірігіп жұмыс атқаруды, ата-аналарды білім беру және тәрбиелеу мәселелерінде психологиялық-педагогикалық қолдауды, ата-аналардың денсаулық сақтау саласындағы қызыреттілігін арттыруды, ата-аналардың педагогикалық білім кеңейтуді, ынтымақтастық тәжірибесі мен біріккен іс-қимыл үшін жауапкершілікті көздейді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2007 жыл 27 шілде № 319-III, өзгерістермен 26.02.2023. – 2023г.
<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z0700000319>
2. «Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі» ҚР Үкіметінің қаулысы 2021 ж. 15 наурыз № 137. – 2021. –
(<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P21000000137>)
3. «Беске деін үлгер» <https://thrivebyfive.kz>
4. Гуманитарная сфера и права человека: Конвенция о правах ребенка 1989 г. (принята Генеральной Ассамблеей ООН 20.11.1989 г., ратифицирована третьей сессией Верховного Совета СССР 13.06.1990 г. – М., 1992. – С. 98-112.
5. Зверева О. Вовлечение родителей в образовательный процесс ДОО как составляющая взаимодействия с семьей // Дошкольное воспитание. – 2016. – №5. – С. 70-75.
6. Леонтьев, А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Смысл, Academia, 2005. – 352 с.
7. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – М.,1989. – 153 с.
8. Исаева Ж.К. Общая теория диалога: Монография. - Павлодар: ПГПИ, 2012. - 155 с.
9. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты
10. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің міндетін атқарушының 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы (ҚР ОАМ 14.10.2022 ж. №422 бұйрығы)
11. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың нлгілік оқу бағдарламасына нұсқаулық, – Астана, 2022 - 258 бет,
http://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_kz_131222.pdf
12. ӘНХ, Балаларды ерте дамыту институтының сайты,
http://irrd.kz/page/read/Instruktivnometodicheskoe_pismo.html

МАЗМҰНЫ

1	Түсіндірме жазба	3
2	Кіріспе	4
3	Мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің отбасымен өзара қарым-қатынасы	5
4	Ата-аналарға қоғамда баланы қолдауға арналған ұсыныстар	8
5	Қорытынды	9
6	Қолданылған әдебиеттер тізімі	10